

MARCIN WAŁDOCH

SZTANDAR 1 BATALIONU STRZELCÓW Z CHOJNIC

SŁOWO MŁODYCH
3/(14)2010 – 01.09.2010, 4/(15)2010 – 01.12.2010
ROK IV

Celem przypomnienia czytelnikowi roli 1 batalionu strzelców z Chojnic w wojnie obronnej 1939 roku przedstawię zdawczo przebieg walk 1 batalionu strzelców.

W drugiej połowie sierpnia 1939 roku, 1 batalion strzelców zajął pozycje obronne w rejonie Chojnic i w samym mieście. Dowódcą batalionu był podpułkownik Gustaw Zacny. Batalion składający się z trzech kompanii rozmieścił siły następująco:

- 3 kompania od wieży ciśnień w kierunku szosy do Człuchowa i do wzgórza w pobliżu Starostwa Powiatowego w Chojnicach, czujki w Niezychowicach i Topoli.
- 2 kompania i pluton ckm od ulicy Bytowskiej do Starostwa Powiatowego.
- 1 kompania i pluton saperów kompanii „Hoszcz” zajmowała tereny wokół Zakładu Poprawczego, ale też w hotelu „U Urbana”.

Nie będę opisywał całej struktury bojowej batalionu, bo nie jest to treścią tego artykułu. Warto mieć w pamięci, że przedstawione przeze mnie rozmieszczenie jest wielce zdawkowe i pełni rolę służebną wobec osiągnięcia celu tej pracy – prezentacji sztandaru 1 batalionu strzelców.

Pogotowie bojowe batalionu zostało osiągnięte o godz. 2.00 w nocy dnia 1 września 1939 roku. Chojnicki batalion najpierw wdał się w walkę swymi pododdziałami z osławionym niemieckim pociągiem pancernym, który wjechał w godzinach rannych na chojnicki dworzec. Następnie doszło do walki z Niem-

cami na szosie człuchowskiej na przedmieściach miasta, gdzie Polacy unieruchomili bądź całkowicie zniszczyli wozy pancerne wroga. Następnie ok. godz. 10.00 Niemcy zaczęli napierać również na 2 kompanię rozwiniętą w okolicach ulicy Bytowskiej. Ponieważ sytuacja w terenie – wokół Chojnic rozwijała się na niekorzyść obrońców Chojnic, dowódca Zgrupowania „Chojnice” (płk. Tadeusz Majewski) w skład którego wchodził 1 batalion strzelców, wydał rozkaz odwrotu co miało uniemożliwić wrogowi okrążenie wojsk polskich w mieście Chojnice i na jego przedpolach. Około godz. 17.00 – 19.00 Niemcy zajęli miasto, a 1 batalion strzelców po ośmiogodzinnej walce rozpoczął wycofywanie się w kierunku Brdy ku miejscowości Męcikał. Następnie 1 batalion strzelców walczył w obronie linii polskich na Brdzie (2 września) i dalej kierował się ku Wiśle. Batalion został prawdopodobnie rozбитý pomiędzy 3-4 września w okolicach Świecia. Poszczególne żołnierze brali udział w Bitwie pod Bzurą i w obronie Warszawy.

Historia sztandaru 1 batalionu strzelców, chojnickiej jednostki sformowanej przez 66. Kaszubski Pułk Piechoty im. Marszałka Józefa Piłsudskiego była nam znana do 1939 roku. Sztandar, który został przypisany jednostce chojnickiej 1 marca 1926 roku obecnie znajduje się w stanie nienaruszonym wobec pierwotnego w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie, przy ulicy Prince's Gate w budynku, który zajmuje Instytut pod numerem 20.

Nie jest wiadomym dziś w świetle dostępnych dokumentów w jaki sposób sztandar chojnickiej jednostki trafił do Niemiec (gdzie został odnaleziony po wojnie), a tym bardziej nie wiadomo kiedy trafił w okolice Kassel (Niemcy), gdzie został odkryty przez żołnierza amerykańskiego polskiego pochodzenia w roku 1945 w mieszkaniu członka SS¹. Sztandar został przekazany na ręce majora Koziebrodzkiego (polski łącznik przy 7 armii amerykańskiej) przez Jana Jankowskiego (któremu to ten sztandar został przekazany, przez amerykańskiego żołnierza dnia 23 sierpnia 1945 roku)². Jan Jankowski natenczas zamieszkiwał w Heilderbergu

1 Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (dalej: IPMS), sygn. 1 baon strzelców z Chojnic, nr 98/45, „Starszy oficer łącznikowy przy dowództwie 7 armii amerykańskiej do Pana Generała Kopańskiego, Szefa Sztabu Głównego”.

2 IPMS, sygn. 1 baon strzelców z Chojnic, List Jana Jankowskiego do Sztabu Głównego Polskich Sił Zbrojnych w Londynie, 17 marca 1945, Heilderberg. Według Jana Jankowskiego, amerykański (pod) oficer miał znaleźć sztandar 1 b.s. w mieszkaniu członka SS, gdzie sztandar znajdował się wśród innych sztandarów i flag państwowych państw podbitych przez Niemców. Sam Jankowski podawał się za patriotę i uczestnika walk podczas Powstania Wielkopolskiego. Jankowski według swego listu miał zamiar, o czym poinformował amerykańskiego żołnierza, złożyć sztandar na ręcę dowódcy jednostki w Polsce. Kiedy zorientował się, że w drodze powrotnej do Polski może stracić mienie, zdecydował o przekazaniu sztandaru polskiej władzy wojskowej. Jan Jankowski przekazał majorowi Koziebrodzkiemu sztandar 1 b. s. w nadziei, że ten sztandar wróci kiedyś „do Polski do

w Niemczech. Z dokumentu wynika, że sztandar został przekazany majorowi Koziebrodzkiemu dokładnie dnia 15 listopada 1945 roku³. Dnia 12 grudnia 1945 roku sztandar 1 batalionu strzelców trafił do Archiwum Wojska i Muzeum Sił Zbrojnych w Londynie⁴.

Opis sztandaru 1 batalionu strzelców (patrz zdjęcia).

Płachta – strona prawa przepisowa, w czterech narożnikach płachty monogram 1 batalionu strzelców w złocistym laurze na białym tle, w środku godło Polski, Orzeł Biały w koronie w złocistym laurze na czerwonym tle.

Płachta – strona lewa przepisowa, w czterech rogach na białym tle godła.

W rogu górnym prawym

– Matka Boża Swarzewska (Królowa Kaszub, Królowa Polskiego Morza).

W rogu dolnym prawym

– tur, herba miasta Chojnice.

W rogu dolnym lewym

– gryf pomorski, herb Pomorza.

W rogu górnym lewym

– herb nie rozpoznany.

Napisy na ramionach czerwonego krzyża na płachcie – lewa strona:

Czerniów 25. VI. 1919

Mosty Wielkie 22-23 VIII 1920

Chojnice 1 III 1926

Oserdów 27 VIII 1920

Warez 29 VIII 1920

Widniejące na sztandarze miejsca i daty stanowią informację o szlaku bojowym i bitwach jednostek macierzystych 1 batalionu strzelców w czasie wojny polsko – bolszewickiej.

Płachta obszyta z trzech stron złotymi frędzlami z czwartej strony tuleja na drzewiec. Orzeł wykonany w firmie Henshaw w Edynburgu w 1946 roku. Wymiary 1000 mm x 1000 mm.

Stowarzyszenie Arcana Historii planuje w roku 2011 – 2012 zlecenie wyko-

swoich”, jak sam pisał.

3 IPMS, sygn. 1 baon strzelców z Chojnic, nr 98/45...

4 IPMS, sygn. 1 baon strzelców z Chojnic, L. dz. 2179, 0g/45.

nania dokładnej repliki sztandaru, który ma zostać przekazany Radzie Miejskiej Chojnic z propozycją stałej ekspozycji sztandaru w sali obrad Rady Miejskiej.

Zdjęcia sztandaru 1 batalionu strzelców znajduje się na końcu tego numeru „Słowa Młodych”, pozwolenie na publikację według licencji Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Władysława Sikorskiego w Londynie⁵.

⁵ Licencja wystawiona dla Stowarzyszenia Arcana Historii w 2010 roku.

